

The Utilization of Multimodal Compositions in the Representation of Semantic Signs within the Discourse-Centered Structures ,Chamber (*al-Hujra*), regarding Gunther Kress' Social Semiotic Theory.

Ali Sayyadani*¹, Yazdan Heydarpour Marand²

¹Associate Professor of Arabic Language and Literature, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

²MA Graduated of Arabic Language Translation, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

Article Info

ABSTRACT

Article type: Discourse-centered structures that possess a broad interpretation are comprised of both semantic components and signs. The meaning of these semantic signs is derived from a confluence of behavioral actions and interactive elements. The platform in question exemplifies the notion of multimodal composition within discourse flows, as originally introduced by Gunther Kress in a pioneering manner. According to Kress, the meticulous examination of discourse flows is deemed to be subject to the distinct scrutiny of three trans-role elements, namely the representational, interactive, and compositional components. The narrator assumes a trans-representational role by analyzing narrative components that encompass physical, cognitive, and behavioral patterns. The examination of communication flow analysis is further elucidated by the interactive features of functional forms of speech. The composite representation facilitates the composition of narrative components with interactive features. The present study employed a descriptive-analytical approach to compare the trans-role elements in the discourse space between the agents of action (actors) and those affected by the aspects of power in the ideology of said agents, as depicted in Chamber (*al-hujra*) novel by Amal Nasser Al Faran (2021). The present literary work possessed the potential to undergo adaptation and scrutiny through the lens of Kress's representational, interactive, and compositional trans-role components, owing to the mode of communication and social environment among linguistic entities. Upon analysis of the discursive content of Chamber novel, it can be inferred that the narrative framework involves individual interactions that align with behavioral and emotional processes, manifested through functional speech groups.

Received: 04/04/2023

Accepted: 17/06/2023

Keywords: Discursive Structures, Semantic Signs, Gunther Kress, Hujra, Amal Nasser al-Faran.

Cite this article: Sayyadani, Ali., Heydarpour Marand, Yazdan (2025) *The Utilization of Multimodal Compositions in the Representation of Semantic Signs within the Discourse-Centered Structures, Chamber (al-Hujra), regarding Gunther Kress' Social Semiotic Theory.*, The Quarterly Journal of Lisān-i mubīn, Vol 17, New Series, No 61, Autumn, 2025.; pages 1-27.

DOI: 10.30479/lm.2023.18595.3523

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Imam Khomeini International University.

This article is an open access article licensed under the [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License \(CC BY NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

***Corresponding Author:** Ali Sayyadani

Address: Tabriz. Iran.

E-mail: a.sayadani@azaruniv.ac.ir

Materials and Methods: Critical discourse analysis entails a comprehensive understanding of various linguistic resources. The linguistic signs present in the aforementioned sources unambiguously convey the meaning of the current subject matter. The semiotic approach provides a comprehensive analysis of the various symbolic sources. The semiotic approach aims to anthropomorphize the text through an analysis of its textual networks, to ascertain the precise meaning of the text. One of the ongoing discussions pertains to the social semiotics of Kress. Kress has contributed to the field of semiotics by introducing a novel approach that involves analyzing intricate assemblages of semantic concepts across various dimensions of ideological, social, and cultural structures. Kress's contributions to the study of social semiotics have had a notable influence on the examination of structures, power, and ideology. Kress employs the two propositions of nominalization, which involves emphasizing the power factor, and passive marginalization, which entails eliminating the unknown factor, in the analysis of discourse-centered structures. The examination of Halliday's trans-role models (namely, representative, interactive, and compositional) gains significance when analyzing the interplay between power (in terms of its perspective and orientation) and ideology. This study investigated the content of the novel *Chamber* (al-Hujra) authored by Amal Nasser Al-Faran, utilizing the social semiotic approach of Kress and employing the descriptive-analytical method.

Objectives: The social semiotic approach developed by Kress is a significant theoretical framework within the field of semiotic knowledge. Therefore, it is crucial to analyze and implement each of its case components in the context of literary works, particularly novels. The significance of this discourse is demonstrated in the substance of the literary work entitled 'Chamber' (Hujra). The novel's discourse structures were centered on the concepts of power and ideology. The exercise of power has been aligned with the behavioral patterns and orientations towards the desired goal of each powerful actor vis-à-vis the passive linguistic agents, thereby shaping the face and direction of power. Concerning this matter, it is noteworthy that the objective of the study was to investigate the individual interactions within the narrative framework of discourse, taking into account the behavioral and emotional processes manifested through the functional groups of speech.

Findings: The utilization of trans-role characteristics within behavioral constructions, as well as the depiction of power dynamics and perspectives within said constructions, distinctly highlights the salience of the primary agent within the narrative and the marginalization of passive agents therein. The narrative realm convenes within a confined space characterized by abrupt alterations that are limited to a single chamber. The overarching theme of the narrative is the intense emotional connection between the actors. This narrative portrays the depiction of two distinct worlds. Initially, the scope of the world is confined to the physical boundaries of the chamber. The space in question is a composite of various temporal and social contexts, while the exterior of the chamber's entrance portrays a representation of the wider world. The interconnection between the two entities is established through the portrayal of "Maryam" as the protagonist who undergoes personal development within the confines of the enclosed space. Maryam's world is characterized by a multitude of contradictions in terms of values, omissions, nightmares, hopes, and other such events. The aforementioned particulars contribute to the formation of Maryam's persona and

her conduct concerning the external environment. Maryam's protracted and occasionally truncated experiences engender a melancholic world, prompting her to rely heavily on the realm within her chamber. The depiction of Maryam's relationships in the narrative is characterized by a degree of stability and confinement within the confines of the chamber, while in other instances, social interactions are established beyond the chamber's boundaries, particularly in outdoor spaces. Maryam's desire to establish a connection with her enigmatic world stems from a combination of factors, including her inquisitiveness, compassion, directives, and societal obligations towards her acquaintances. This interaction occurs reciprocally and involves individuals such as her mother, aunt, son, and the young daughter of an individual named Moazi. The aforementioned factor enables Maryam to achieve a state of reconciliation with the external environment beyond the confines of the chamber. The novel's narrative is founded upon two tangible values, namely madness, and passion. The aforementioned components are recognized as the primary catalysts for Maryam's communication dynamics with her peers. The focal aspect of Maryam's passion and interest lies in the paradox and inconsistency that arises within her rationality to establish a connection. The key determinant in generating such enthusiasm lies in the way of creation, the sequence of presentation, and the proficiency in communication techniques, with Maryam occupying a pivotal position in this regard.

Conclusion: The discourse system of the present novel reveals that the primary and secondary actors of this communicative narrative attempt to establish connections between their discourse and language actions with political and social domains, thereby highlighting the influence of power and ideology on a broader scale. In all the case examples, what is more, visible are streaks of power and influence in the political and social behaviors of communication agents. The present observations reveal the dominance and power of the first-person narrative of "Maryam" as the primary agent in contrast to other unidentified agents. Within the realm of communication, power is often associated with persuasive tactics, coercion, irritability, and anger. The aforementioned are the salient attributes of power, whereby Maryam endeavors to steer the passive actor of the narrative towards her desired outcomes and aims. Verbal processes that contain trans-role components and exhibit the frequency of physical and emotional behavioral patterns are constructed based on interactive forms and aspects, thus creating a platform for discourse in all instances. This adaptation highlights the multimodal composition of Kress' intended semantic symbols within the discourse framework. The combination of individual signs within complex linguistic sets generates discourse meaning and conceptual understanding. The notion of multimodal composition is conveyed by both the relationship and hierarchical relationship.

ترکیب‌بندی‌های چندوجهی در بازنمود نشانه‌های معنایی ساختارهای گفتمان‌مدار رمان حُجَرة

براساس نظریه نشانه‌شناختی اجتماعی گونتر کرس

علی صیادانی^{۱*}، یزدان حیدرپور مرند^۲

^۱دانشیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.

^۲کارشناسی‌ارشد مترجمی زبان عربی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	ساختارهای گفتمان‌مدار با یک تعبیر کلی متشکل از عناصر و نشانه‌های معنایی هستند. این نشانه‌های معنایی، با مجموعه تلفیقی از کنش‌های رفتاری و وجوه تعاملی، مفهوم خود را بازمی‌یابند. چنین بستری مفهوم ترکیب‌بندی چندوجهی را در جریان‌های گفتمانی نشان می‌دهد که گونتر کرس به‌صورت ابتکاری مطرح کرد. کرس واکاوی دقیق جریان‌های گفتمانی را منوط به بررسی ویژه سه عنصر فرانتشی می‌داند. به باور او در فرانتش بازنمودی گفته‌پرداز عناصر روایی از الگوهای مادی، ذهنی و رفتاری را مد نظر قرار می‌دهد. وجوه تعاملی از قالب‌های کارکردی سخن، سویه دیگری از تحلیل جریان ارتباطی را نمایان می‌کند. نمود ترکیبی، حالت تلفیقی عناصر روایی را با وجوه تعاملی فراهم می‌کند. در پژوهش حاضر، پژوهشگران با در نظر گرفتن رویکرد توصیفی تحلیلی درصدد تلفیق تطبیقی عناصر فرانتشی در فضای گفتمانی میان عاملان کنش و متأثر از وجوه قدرت در ایدئولوژی آن عاملان در رمان حُجَرة از امل ناصر الفاران (۲۰۲۱م) دارد. از محتوای گفتمانی رمان حُجَرة چنین برداشت می‌شود که تعاملات فردی در چهارچوب روایی گفتمان مطابق با فرایندهای رفتاری و احساسی، در قالب گروه‌های کارکردی سخن نمایان می‌شود و ارائه اطلاعات نشانگر حاکمیت وجوه تعاملی از انواع مختلف (پرسشی، قضاوتی، پیشنهادی و...) در مجموعه رفتارهای عاملان زبان است.
دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۱۵	
پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۷	
کلمات کلیدی: ساختارهای گفتمان‌مدار، نشانه‌های معنایی، گونتر کرس، رمان حُجَرة، امل ناصر الفاران.	

استناد: صیادانی، علی؛ حیدرپور مرند، یزدان (۱۴۰۴). ترکیب‌بندی‌های چندوجهی در بازنمود نشانه‌های معنایی ساختارهای گفتمان‌مدار رمان حُجَرة براساس نظریه نشانه‌شناختی اجتماعی گونتر کرس، فصلنامه علمی لسان مبین، سال هفدهم، دوره جدید، شماره ۶۱، پاییز ۱۴۰۴، ص ۱-۲۷.

DOI: 10.30479/lm.2023.18595.3523

حق مؤلف © نویسندگان.

ناشر: دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)

۱. مقدمه

تحلیل گفتمان انتقادی شاخه‌ای از زبان‌شناسی انتقادی است که با دید انتقادی بر متن و بافت‌های آن تأکید می‌ورزد. در واقع، این مسئله نشان از تلاش تحلیلگران انتقادی در تلفیق نمودهای متنی و گفتمانی دارد؛ بدین معنی که آن‌ها می‌کوشند تا «درهم‌تنیدگی کنش‌های گفتمانی زبانی را با ساخت‌های سیاسی و اجتماعی و در سطح گسترده‌تر از قدرت و حاکمیت به تصویر بکشند» (آقاگل‌زاده، ۱۳۹۴، ش، ص ۱۴۷). این تلفیق و تطبیق، از طریق بازنمود چندوجهی نشانه‌های زبانی متن صورت می‌پذیرد. نشانه عموماً «در یک موقعیت خاص و برای هدف معینی ساخته می‌شود و تمامی مراحل ساخت نشانه طبق علایق سازندگان آن پیش می‌رود» (کرس، ۱۳۹۷، ش، ص ۷۵). جمع‌بندی بحث چنین می‌نماید که زبان و گفتمان باید از طریق بررسی همه‌جانبه و جوه نشانه‌شناختی بازبینی شود. نگارنده بحث تلفیقی نشانه‌شناسی گفتمانی انتقادی را در بررسی نشانه‌شناسی اجتماعی و مباحث تحلیل انتقادی گفتمان ارزیابی می‌کند.

نشانه‌شناسی اجتماعی شاخه‌ای از دانش نشانه‌شناسی است. این نظریه در تمام ابعاد، معطوف به معنایی است که در بطن اجتماع تولید می‌شود. در واقع، «نشانه‌شناختی اجتماعی بر شفاف‌سازی لایه‌های معنایی در گذر از نشانه‌ها عمل می‌کند» (جلائی و همکاران، ۱۴۰۱، ش، ص ۴۷). گونتر کرس^۱ به‌عنوان نظریه‌پرداز رویکرد نشانه‌شناسی اجتماعی^۲، معنا را فراورده روابط سیاسی و اجتماعی میان عاملان زبانی معرفی می‌کند. الگویی که وی برای تحلیل متن معرفی می‌کند، ترکیب‌بندی چندوجهی یا به‌اصطلاح خود کرس، ارکستراسیون‌های چندوجهی از متن را شامل می‌شود. به باور کرس «این ترکیب‌بندی‌ها در محیطی که دائماً در حال حرکت می‌باشد، در قالب مجموعه‌هایی پیچیده ظاهر می‌شوند» (کرس، ۱۳۹۷، ش، ص ۱۹۸).

این مجموعه‌های پیچیده، در قالب مفاهیم معنایی و در تمام ابعاد از ساختارهای عقیدتی، اجتماعی و فرهنگی نمود می‌یابند. در این بستر، چهار وجه صورت (شکل)، معنا، گفتمان و ایدئولوژی در بستر

^۱. Gunther Kress

^۲. Multimodality

مفاهیم قدرت و در حیطه نظام‌های اجتماعی ارزیابی می‌شود. ارتباط سلسله‌وار و جدایی‌ناپذیر گفتمان و ساخت‌های ایدئولوژیک چنین می‌نماید که «ساخت‌های ایدئولوژیک با ساخت‌های اجتماعی منتج به تولید متون در ارتباط هستند» (حق‌پرست، ۱۳۹۱ه.ش، ص ۴۶ به نقل از Kress & Hodge, 1985: 65). از این مفهوم ارتباط چنین برداشت می‌شود که مجموعه رفتارها، سازه‌های اجتماعی و عاطفی، به‌عنوان منابع نشانه‌ای میان کنشگران، بنابر مجاورت‌های فیزیکی و متقابلاً تنش‌های کلامی عاملان کنش، معنا و مفهوم می‌یابند. در واقع، این میزان از مجاورت و تنش «بیانگر نوعی روابط قدرت و میزان انسجام اجتماعی موجود میان افراد و گروه‌هاست. در نتیجه، نمایی که از آن به قدرت نگریسته می‌شود و جهت قدرت، دو عاملی می‌باشند که باید مورد توجه قرار گیرند» (کرس، ۱۳۹۷ه.ش، ص ۱۶۱).

باید گفت این نما و جهت، براساس میزان و درجه مجاورت‌های فیزیکی متأثر از قدرت در رفتارهای ایدئولوژیک و در قالب‌های انگیزشی از بررسی فرانش‌های هالیدی بازنمایی می‌شوند و این مسئله وجه جدیدی را به بحث نشانه‌شناختی اجتماعی در تحلیل انتقادی گفتمان می‌گشاید. این فرانش‌ها شامل مؤلفه‌های بازنمودی (اندیشگانی)، تعاملی (بین‌فردی) و ترکیبی (متنی) است. تحلیل فرانش بازنمودی، بازتاب صحیحی از تجربه‌های درونی و بیرونی کنشگر زبانی است که با بررسی فرایندهای زبانی قابل‌دستیابی است. در فرانش تعاملی احساسات و نحوه بروز آن‌ها در برخوردهای اجتماعی میان کنشگر و کنش‌پذیر قابل بحث و بررسی است. در بحث دیگر در فرانش ترکیبی، الگوواره‌های زبانی به‌صورت انسجام‌یافته‌ای در متن ظهور می‌یابند و در واقع در این نقش، مهم‌ترین بخش از پیام متنی در نزد گوینده ارزیابی می‌شود.

بررسی و ارزیابی منابع نشانه‌ای به‌عنوان حقیقت‌ترغیبی و انگیزشی در رمان حُجره به قلم امل ناصر الفاران (۲۰۲۱م) به‌جهت ترکیب‌بندی و صورت‌بندی چندوجهی از مجموعه رفتارها، کنش‌ها و محتوای گفتمانی و فضای ارتباطی عاملان کنش در رمان مزبور مهم به نظر می‌رسد. با بررسی تطبیقی وجوه ترکیب‌بندی چندوجهی کرس در فحوای گفتمانی و فضای ارتباطی رمان حاضر، پژوهش مزبور درصدد پاسخ‌گویی به سؤالات مطرح‌شده در ذیل است: ارتباط میان نشانه‌های معنایی چگونه می‌تواند جریان‌های گفتمانی را ایجاد نماید؟ راوی داستان با توجه به الگوهای روایی متناسب با کنش‌های رفتاری عاملان زبانی در جریان ارتباطی آن‌ها، از چه وجوه تعاملی استفاده می‌کند؟ در بررسی

جریان‌های ارتباطی میان عاملان زبانی متناسب با فرایندهای رفتاری و احساسی عاملان، دو عنصر قدرت و ایدئولوژی چه تأثیر و نقشی در جریان ارتباطی حاضر دارند؟

۱-۱. پیشینه پژوهش

در بحث از موضوع عناصر ترکیب‌بندی چندوجهی از تلفیق سویه‌های بازنمودی با وجوه تعاملی در ژانرهای مختلف (داستان‌ها، روایت‌ها، هنرهای تجسمی و...) پژوهش‌های معدودی صورت پذیرفته است:

فرزان سجودی، اشرف موسوی‌لر و مریم خیری در جستار «نگاه، به مثابه یک منبع نشانه‌ای در نگارگری ایرانی (تا اواسط دوران صفوی)» (۱۳۹۴ ه.ش) به شناسایی ابعاد چندبعدی منابع نشانه‌ای و تأثیرات گفتمان‌های اجتماعی و فرهنگی در تصاویر و هفت اثر نگارگری ایرانی تا اواسط دوره صفویه براساس الگوی ون لیوون و کرس پرداخته‌اند. نویسندگان در این پژوهش به انطباق نمونه‌های تصویری با الگوهای نشانه‌ای و شناسایی منبع نشانه‌ای نگاه در نگارگری ایرانی دست یافته‌اند.

مقاله «تحلیل تطبیقی دو نگاره از بارگاه سلیمان نبی براساس الگوی نشانه‌شناسی اجتماعی تصویر» (۱۴۰۰ ه.ش) به قلم ابوالقاسم دادور و ندا شفیقی: در این مقاله نویسندگان بر رویکرد نشانه‌شناختی اجتماعی ون لیوون و کرس تمرکز دارند و گفتمان سیاسی در تصاویر را براساس الگوهای مزبور بازبینی کرده‌اند. در این جستار، نویسندگان به این نتیجه دست یافته‌اند که گفتمان سیاسی در تصاویر غلبه دارد و عناصر و اجزای فرانقشی در جهت مقاصد تبلیغی نهاد قدرت بازنمایی شده‌اند.

در تحلیل تصاویر کتب آموزشی در حوزه تلفیق عناصر چندوجهی نشانه‌شناختی هم روح‌الله صیادی‌نژاد، مریم جلایی و بهنام آقائی‌نژاد پژوهشی با عنوان «دراسة سیمپولوجية اجتماعية لصور الكتب العربية للمرحلة الثانوية الأولى في المدارس الإيرانية (تركيزاً على نظرية كريس و فان لیوین)» (۱۴۰۱ ه.ش) انجام داده‌اند. نگارندگان در این پژوهش وجوه نشانه‌شناسی اجتماعی کرس و ون لیوون را در تصاویر کتاب‌های عربی دوره متوسطه اول در مدارس ایران بررسی کرده‌اند. نهایتاً پژوهندگان جستار حاضر به این نتیجه دست یافته‌اند که در کتاب‌های درسی مذکور بازنگری صورت گیرد تا حداکثر ارتباط دیداری هدفمند میان کتاب و دانش‌آموز برقرار شود.

همچنین در باب رمان حُجره از اُمَل ناصر الفاران توضیحاتی در جراید مختلف عربی به رشته تحریر درآمده است: در جریده‌الریاض، بکر هذال (۲۰۲۱م) در تحریری به توضیح محتوای رمان و شرایط چاپ آن و نیز نحوه قلم اُمَل ناصر الفاران به‌عنوان نویسنده رمان پرداخته است. همچنین در روزنامه القدس العربی، ساره سلیم (۲۰۲۲م) در یادداشتی با عنوان «حُجره رواية السعودية اُمَل الفاران: الحكاية في كل مكان وإن اختلفت المسميات» توضیحی اجمالی درباره رمان ارائه کرده است.

وجه تمایز پژوهش حاضر نسبت به سایر پژوهش‌های مذکور در ارزیابی و بررسی ساختار گفتمان‌مدار رمان حُجره از اُمَل ناصر الفاران براساس نشانه‌های معنایی است. در موضوع محوریت بررسی ترکیب‌بندی چندوجهی الگوهای روایی از فرایندهای رفتاری و وجوه تعاملی در محتوای گفتمانی این رمان، از آنجایی که پژوهش‌هایی در این باب صورت نگرفته است، جستار حاضر به‌صورت ابتکاری به این مسئله توجه داشته و عناصر روایی از الگوهای رفتاری را در تلفیق با وجوه تعاملی که مورد بحث کرس بوده است، در فحوای گفتمانی رمان حُجره بازتاب داده است.

۲. بحث و بررسی

در بحث از ارزیابی نشانه‌های چندوجهی زبانی، کرس از مفهومی به نام فرانش استفاده می‌کند. مفهوم فرانش اشاره به بخشی از نظام زبانی دارد. در این ساختار سه فرانش معنایی اندیشگانی (بازنمودی)، تعاملی (بینافردی) و ترکیبی (متنی) تحلیل می‌شوند. البته باید متذکر باشیم وجوهی که کرس در تحلیل و تطبیق جریان‌های ارتباطی استفاده می‌کند، در مقایسه با سایر همگامان خود نوین است. کرس از الگوی نشانه‌شناختی هالیدی بهره گرفته است؛ اما نمود جدیدی به آن افزوده است. کرس در جریان ارتباطی، طبقه‌های زبانی را با فرایندهای اسمی‌سازی^۱ (برجسته‌سازی عاملان قدرت) و حذف عامل مجهول^۲ (به حاشیه راندن عاملان منفعل) بازبینی می‌کند. در واقع، کرس بر این باور است که گفتمان‌ها موضوعات و مفاهیم نظام‌مند و ارزشی نهادها را «چه به‌صورت حاشیه‌ای و چه به‌صورت محوری و مستقیم، تعریف، توصیف و بازنمایی می‌کنند» (ولی‌زاده، ۱۳۹۴ه.ش، ص ۳).

^۱. Nominalization

^۲. Passive agent deletion

۲-۱. فرانقش‌های زبانی کرس در تحلیل نشانه‌های چندوجهی زبانی

۲-۱-۱. فرانقش اندیشگانی (بازنمودی)

در معنای اندیشگانی^۱ آنچه مهم به نظر می‌رسد، تلفیق مفاهیم تجربی و منطقی زبان است. این فرانقش اشاره به فرایندها، تجربیات و جنبه‌هایی از محیط خارج دارد که با واژگان عینی و انتزاعی استنباط می‌شوند. ارتباط پیوسته میان این فرایندها و تشخیص جایگاه آن‌ها از طریق بررسی روابط فضایی موجود امکان‌پذیر است. «این روابط فضایی شامل ضرب‌آهنگ‌های بصری، اشکال و پیکره‌های گونه، رنگ، نوع حرکت، حرکت بدن و... و پیوند و هم‌بستگی این عناصر با یکدیگر در فضای نشانه‌ای است» (الثامری، ۲۰۰۷م، ص ۱۳۹).

به باور کرس، ارتباط میان فرایندها و خط تعاملی میان کنشگر و کنش‌پذیر در دو ساختار روایی^۲ و مفهومی^۳ و در چهارچوب یک خط کنشی صورت می‌پذیرد. در واقع، این ساختارها در فرانقش بازنمودی از «تجربیات، پیکربندی فرایندها، شرایط و موقعیت عاملان و کیفیت تعامل دوسویه حاصل می‌شود» (هویی، ۲۰۰۹م، ص ۱۱۱). الگوی روایی کرس بر گذرا و ناگذرا بودن فعل توجه دارد. کرس در این بحث به این مسئله اشاره دارد که «چنانچه کنش از عامل زبانی بر شخص دیگر انجام شود و به‌نوعی در بافت گفتمانی هم کنشگر و هم کنش‌پذیر آشکار و دخیل باشند، گذرا است؛ و اگر تنها یکی از طرف‌های کنش در بافت اجتماعی زبان مطرح شود و طرف دیگر در بطن متن و گفتمان پنهان شود، ناگذرا محسوب می‌شود» (kress & Van leeuwen, 1996: 59).

این بحث معادل بررسی فرایندهای مادی^۴، رفتاری^۵ و ذهنی^۶ هالیدی است. در فرایندهای مادی نوع اعمال فیزیکی، عینی و انتزاعی (نوع رفتن، ساختن، نحوه شروع کردن و...) تحلیل‌پذیر است. فرایندهای ذهنی مربوط به «احساسات، شناخت و ادراکات انسانی از قبیل آموختن، درک کردن، خواستن، از دست

1. Ideational

2. Narrative process

3. Conceptual process

4. Material

5. Behavioral

6. Mental

دادن و... است» (سلیمی و نادری، ۱۳۹۶ه.ش، ص ۱۳۹). همچنین در فرایندهای رفتاری ویژگی‌های جسمانی، فیزیولوژیکی و روان‌شناختی ازجمله نوع خندیدن، آه کشیدن و... ارزیابی می‌شود.

در مرحله بعدی کرس بر الگوی مفهومی اشاره می‌کند. در این الگو از آنجایی که دیگر نوعیت خاص کنش مورد بحث قرار نمی‌گیرد، مفهوم ویژه‌ای از متن به‌صورت نماد و اصل نمادین بررسی می‌شود. در واقع، این مفهوم ویژه و منابع ساخت معنا، همه «دال‌هایی هستند که ازطریق نشانه‌های استعاری مورد بازیابی قرار می‌گیرند» (Kress, 2010: 59). کرس در این الگو گزاره‌های استعاری متن را ازطریق بحث-های نمادین و برجسته‌سازی واکاوی می‌کند. به باور او گزاره‌های استعاری متن باید متضمن دو اصل تشابه و قیاس باشند تا بتوان بحث‌های نمادین و برجسته‌سازی را در بافت اجتماعی بررسی کرد. کرس بر این اصل تأکید می‌کند که «قیاس اساس استعاره را شکل می‌دهد؛ بنابراین هر نشانه‌ای که براساس قانون تشابه و بر اصول قیاس استوار باشد، نوعی استعاره به شمار می‌آید» (کرس، ۱۳۹۷ه.ش، ص ۱۹۴).

۲-۱-۲. فرانقش تعاملی (بینافردی)

در ارتباط با معنای بینافردی^۱ باید گفت بررسی نوع و نحوه ارتباط میان تولیدکننده متن با مخاطب خود اعتبار می‌یابد. در این بستر ارزش پیام، موضوع اصل پیام و تلاش برای برقراری ارتباط و پیوستگی در ثابت ماندن آن پیام برجسته می‌شود. این ارتباط در چهارچوب تعاملات میان‌فردی و در قالب «کارکرد سخن، نوع پیشنهاد، امر کردن، بیان یا سؤال، رفتارها و قضاوت‌های نهفته در آن و خصوصیات بلاغی‌ای که به‌عنوان کنش نمادی در آن نهاده شده» ارزیابی می‌شود (هالیدی و حسن، ۱۳۹۵ه.ش، ص ۱۲۳). با دقت در بحث حاضر، چنین برداشت می‌شود که فرانقش تعاملی کرس با فرایندهای کلامی و رابطه‌ای هالیدی هم‌سویی دارد.

کرس در ارتباط با فرایندهای کلامی و رابطه‌ای در بافت گفتمانی معتقد است که نوعیت بودن یا گفتن باید در ساختار زبانی مطرح شود. این نوعیت، با توجه به تحلیل نشانه‌ها در تمامی وجوه متن، معطوف به ماهیت سازندگان نشانه است که به‌صورت اشکال انگیزشی^۲ در قالب گروه‌های توصیفی (تحقیری، تحبیبی و...) مشخص می‌شود» (Kress, 2010: 59). در واقع، در این فرایند دو گروه

^۱. Interpersonal

^۲. Motivation form

شرکت کننده با یکدیگر تعامل می کنند. عامل کنشگر به عنوان شاخص، صفت را به عامل کنش پذیر به عنوان مشخصه نسبت می دهد. این نسبت چنان که اشاره شد، در ساختارهای تحقیری و تحبیبی و به صورت وصفی نمایان می شود. در واقع، نوع بینش و نگاه کنشگر به کنش پذیر چنین ساختاری را در فرایند گفتمانی ایجاد می کند.

۲-۱-۳. فرانش ترکیبی (متنی)

در این فرانش نحوه کار بست زبان برای تولید گفتمان ارزیابی می شود. در این چهارچوب ترکیب و مناسبت بافت های زبانی ملاک ارزیابی تولید گفتمان است. در واقع آن گونه که کرس مطرح می کند «نظام معنایی این امکان را برای گوینده گفتمان در ساخت گفتمانی فراهم می کند که معنا را به منزله یک متن ترکیبی از عناصر خاص زبانی در نظر بگیرد. هریک از این عناصر به منزله قطعه های معناداری از اطلاعات سازمان دهی شده ای است که جنبه های زبانی، اجتماعی، عاطفی و... را شامل می شود» (Kress & Van leeuwen, 1996: 178). ترکیب و مناسبت هریک از جنبه ها به عنوان عناصر خاص زبانی، بافت معنایی گفتمان را شکل می دهد. در واقع، ترکیب نمودهای تجربیات واقعی کنشگر در قالب فرایندهای مادی، رفتاری و ذهنی، با وجوه تعاملی و احساسی کنشگر در بافت ارتباطی (کلامی) و اجتماعی مورد نظر است.

به باور کرس در فرانش متنی تحلیل ترکیبی الگوهای فرانش باز نمودی و تعاملی مد نظر قرار می گیرد. این ارتباط و تحلیل ترکیبی، بیشتر می تواند با ارزیابی مؤلفه قاب بندی صورت پذیرد. قاب بندی منبع چندوجهی برای ترکیب موجودیت های زبانی مختلف متن در نظر گرفته می شود. این بحث به عنوان الگویی پویا، بیشتر عناصر فیزیکی گفتمان همراه با درجات مختلف فضاهای گفتمانی را تحت تأثیر قرار می دهد. دو ویژگی مهم این بحث به باور کرس «ماندگاری و نفوذ پذیری ارتباطات بصری میان عاملان زبانی است» (van Leeuwen, 2005: 17- 18).

برای درک بهتر هریک از این فرانش ها در بستر گفتمانی، نمونه ساده ای را از کرس درباره ممنوعیت تماشای جام ملت های اروپا برای رانندگان می آوریم: «روزهایی که بازی ها در حال برگزاری هستند، یعنی ۱۰، ۱۴، ۱۸ ژوئن ۲۰۰۸م، قانون عدم توقف در خط گریسگاس از ساعت ۱۰ صبح الزامی خواهد شد.» (کرس، ۱۳۹۷ه.ش، ص ۱۱). در این نمونه، الزامی بودن محدودیت عبور باز نمایی دقیقی از فرانش بینا فردی دارد؛ چراکه بستر ارتباطی مفهومی از اجبار بر رعایت قوانین عبور و مرور دارد. از نظر

فرانقش بازنمودی راننده می‌داند که قوانین اجرایی است و بی‌توجهی به آن (به‌منزله رفتار جسمانی) تبعات خاصی دارد. ازسوی دیگر از منظر فرانقش ترکیبی (متنی) باید متذکر باشیم که راننده به‌دنبال مهم‌ترین قسمت متن بوده و آن الزام بر مشخص کردن زمان‌های اجرای آن قوانین است.

۲-۲. بازنمود تحلیلی فرانقش‌ها در رمان حُجَرة

گفتمان‌ها بافت‌های معنایی خود را از طریق نظام‌های متفاوت نشانه‌ای می‌یابند؛ لذا بحث انتقادی در بستر «ارزیابی مشترک از زبان، نشانه‌های اجتماعی و گفتمان نمود می‌یابد. در این بحث رابطه میان نحوه کاربست زبان و بافت اجتماعی از منظر فرایندها، ساخت‌های اجتماعی و فرهنگی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد» (بکار، ۲۰۱۱م، ص ۴۲-۴۱). در این رابطه «برخورد انتقادی به عملکردهای سوگیرانه متن‌ها در مناسبات اجتماعی، نشان دادن فرایندهای طبیعی سازی و تولید باورهای جمعی، آشکار کردن عملکرد قدرت در کانونی سازی برخی باورها و به‌حاشیه‌رانی برخی دیگر و مشابه آن» بافت معنایی گفتمان را شکل می‌دهد (سجودی، ۱۳۸۷ه.ش، ص ۱۷۶). بررسی تطبیقی نمودهای مزبور در بافت متنی گفتمان، اهمیت ارزیابی فرانقش‌های کرس را دوچندان می‌کند. مطالعه تطبیقی این فرانقش‌ها در رمان حُجَرة روایه امل الفاران (۲۰۲۱م) به جهت بازتاب عملکردهای سوگیرانه متن و فرایندهای مزبور در فحوای رمان حاضر اهمیت یافته است که در ذیل به تحلیل نمونه‌ها خواهیم پرداخت:

۲-۲-۱. فرانقش بازنمودی

در این فرانقش تجربه‌های درونی و بیرونی کنشگر که شامل فرایندهای مادی، رفتاری و ذهنی وی است، در ارتباط با الگوهای روایی و مفهومی در بافت اجتماعی ارزیابی می‌شوند:

«ینادیهَا أَحَدٌ بِاسْمِهَا. ذَابَتَانِ تَقْتَرِبَانِ مِنْ بُوْبٍ عَيْنَهَا الْمَفْتُوحِ ... تَرْمِشُ مَرِيْمٌ ... يَغِيْظُهَا
'الْمَلَائِكَةُ تَلْعَنُكَ الْآنَ' ... يُعَوِّدُ لِيْهَمْسَ بَعْدَ لِحْظَةٍ بِصَوْتٍ نَسَائِي سَاخِرٍ مَاتَتْ حَصَّةٌ وَ تَرَكَتْ
مَرِيْمٌ» (الفاران، ۲۰۲۱م، ص ۱۱).

در گفتمان حاضر وجوه نشانه‌شناختی در قالب درخواست‌های کلامی و به‌صورت نمونه‌های رفتاری و جسمانی میان مریم و شخص ناآشنای رمان ظاهر شده است. فرایندهای تجربی با حالت رفتاری از نوعیت عمل رفتاری «ترمش؛ حالت ترس» و «یغیظ؛ حالت خشم» ازسوی مریم و شخصیت مزبور نمایان می‌شود. در این جریان ارتباطی میزان مجاورت فیزیکی میان شخصیت‌ها بازنمایی دقیقی

از مفهوم قدرت در بستر ایدئولوژی را فراهم می‌آورد. مفهوم قدرت در رفتار مریم (خشم) معنای خاصی را در بطن جریان گفتمانی ایجاد می‌کند که با دو مقوله وسعت و شدت مورد نظر کرس می‌توان آن را ارزیابی کرد. وسعت و شدت مفهوم قدرت را در ساختار گفتمانی حاضر متناسب با الگوی روایی و گذرا بودن کنش می‌توان تشخیص داد. با اعمال نفوذ و قدرت ازسوی مریم، شخصیت ناآشنای روایت در واکنش با فرایند رفتاری و روانی وی با صدای تمسخرگونه و با گزاره «ماتت حصّة و ترکّت مریم» واکنش نشان داده است.

«صارَ جسدها كله في الظلّ. تسمعُ طرقاً خفيفاً. تخمن أنّهُ يُشاغِبها. يزدادُ طرقَ البابِ إلحاحاً... تَرَجُّ مریمُ جسده الأمّ بصمتٍ... يعلو صوتُ أنثوی مُنادياً وراءَ البابِ: يا آل خليفه!»
(الفاران، ۲۰۲۱م، ص ۱۳).

الگوواره حاضر نمودی از یک جریان رابطه‌ای اجتماعی دارد. در بحث حاضر، آن‌گونه که مشخص است، نوع فعالیت نشانه‌شناختی دلالت بر یک فرایند رفتاری دارد که در جمله‌واره «یعلو صوتُ أنثوی مُنادياً وراءَ البابِ» قابل استناد است. غرض از فرایند رفتاری حاضر، نوعیت و کیفیت صدای زنانه است که گویی کنشگر اصلی «مریم» چنان می‌پندارد که «جسد مادرش» عامل آن است. در این جریان ارتباطی هر دو طرف دارای قدرت‌اند و عموماً در بیان آشکار و تأکید قدرت نشانه‌شناختی خود صاحب‌اختیار هستند. البته در این بستر مفهوم قدرت صرفاً محدود به تأثیرگذاری هر دو طرف گفت‌وگو بر یکدیگر نمی‌شود؛ بلکه هر دو طرف فرایند ارتباطی مُخیر در بیان صریح گفته خود هستند. ولی آنچه در گزاره زبانی مزبور مشهود است، این است که عامل تغییر و ایجاد کنش ازسوی پیکر مادر مریم صورت می‌پذیرد و مریم به‌خاطر ناراحتی و غم از دست دادن مادرش (به‌عنوان براینده رفتاری و به‌مثابه مفهوم ایدئولوژیک) واکنش نشان می‌دهد و گویه صریح خود را بیان می‌کند.

این مفهوم نشانه‌شناختی چنین می‌نماید که فرایند کنشی حاضر، حامل الگوی روایی «ناگذر بودن روایت» در بستر فرایند رفتاری است. در واقع در این ارتباط اجتماعی عامل زبانی ثانویه «جسد مادر مریم» نقش فعال است و کنش‌پذیر «خود مریم» نقش انفعالی دارد. بحث دیگر در الگوواره «یا آل خليفه» تأمل برانگیز است. گزاره حاضر به‌عنوان مفهومی استعاری و تشبیهی، در جهت رفیع جلوه دادن جایگاه مریم و از گذر نمود برجسته‌سازی و نمادین‌گویی در بستر چهارچوب کلامی نمایان می‌شود.

«حشدُ الأجسادِ يموجُ حولَ مريمَ. تَقِفُ مريمُ أمامَ جثَّةٍ عاريَّةٍ تماماً... يبدو إنها لم تكن تدعى الموت. يصرخُ في رأسِها 'أنتِ المَلُومَةُ' تبكي و هي تنظرُ لجسدِ حصَّةِ المُستَسلَم»
(الفاران، ۲۰۲۱م، ص ۱۵).

گفتمان حاضر در ادامه جریان کلامی پیشین نمود می‌یابد. در گفتمان حاضر نیز بارقه‌هایی از نشانه‌های اجتماعی در قالب کنش‌های رفتاری و احساسی میان عاملان کنش را شاهد هستیم. مجموعه این کنش‌ها ترکیب‌بندی‌های چندوجهی را در بستر گفتمانی شکل می‌دهد. در واقع «ترکیب‌بندی‌ها ترتیب‌بندی منظم نشانه‌ها هستند» (کرس، ۱۳۹۷ه.ش، ص ۱۸۱)؛ لذا «تمامی ترکیب‌بندی‌ها در هر سطح و نوع، بیانگر معنایی احساسی و عاطفی و نشان‌دهنده انواع واقع‌گرایی موجود در واقعیت، تصنع و توهم می‌باشند» (همان). مفاهیم رفتاری، احساسی و عاطفی «داد زدن و نفرین کردن» در افعال کنشی الگوواره «يصرخُ في رأسِها 'أنتِ المَلُومَةُ' تبكي و هي تنظرُ لجسدِ» و ازسوی پیکر بی‌جان در قبال مريم نیز تجسم یافته است.

در واقع این نوع رفتارها از خیال و گمان مريم حاصل می‌شود. در گزاره دیگر، در قالب افعال رفتاری همچون گریه کردن و نگاه کردن (تبکی، تنظر) شاهد نوع رفتار مريم در قیاس با مجموعه حالت‌های رفتاری و روانی گزاره نخست هستیم. مجموعه این کنش‌ها و واکنش‌ها، نشان از بروز قدرت و تأثیرگذاری آن به‌واسطه برایندهای ایدئولوژیک است. مطابق با کارکرد ایدئولوژی «انسان‌ها فریب‌خوردگان منفعل ایدئولوژی‌های مسلط نیستند؛ بلکه در موقعیت‌های سوژه‌گانی‌ای قرار می‌گیرند که نیروهای پر قدرت اجتماعی به آن‌ها عرضه می‌کنند» (تامس، ۱۴۰۱ه.ش، ص ۱۰۴). طبق این تحلیل، افعال کنشی «فریاد زدن و نفرین کردن» ازسوی پیکر مادر به‌عنوان کارکرد ایدئولوژی، مريم را در موقعیت سوژه‌گانی خاصی قرار می‌دهد که رفتارهای شامل «گریه کردن و نگاه عاجزانه و ملتسمانه» برآیند آن به‌حساب می‌آیند. در انبوه این کنش‌ها و واکنش‌ها، فرایندهای رفتاری و احساسی مزبور به‌صورت دوسویه و متناسب با الگوی روایی کرس (گذرا بودن کنش‌ها) تبیین‌پذیر است.

«كفُ مريم المرتعشة تحطُّ على كتفِ ابنه موصى. يقِفُ غاضباً جداً بينَها و بينَ الفتاة ... يهزُ رأسه مُعارضاً و متقدماً... يتضخَّم كلُّ شهيقي... تفرُّ أسماءُ الرِّجالِ مِن رأسِها...» (الفاران، ۲۰۲۱م، ص ۲۲).

در ادامه روند گفتمانی، شاهد نوعی جریان کلامی میان مریم و فرزندان شخصی به نام «موضی» هستیم. در این جریان کلامی فرایند احساسی «نوع حالت خشم» ازسوی پسر موضی در گزارهٔ زبانی «يَقِفُ غَاضِبًا بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْفَتَاةِ» در ارتباط با مریم بازتاب یافته است و به مثابهٔ آن نوعی حالت رفتاری در واکنش به عملکرد مریم ازسوی پسر موضی در قالب الگوهای رفتاری «تکان دادن سر به صورت تعارضی و انتقادی در جهت نشان دادن مخالفت خود» از گزارهٔ «يَهْزُ رَأْسَهُ مَعَارِضًا وَ مُنْتَقِدًا» نمایان می‌شود.

مقدمهٔ این تنش کلامی با اعمال نفوذ و قدرت ازسوی «ابن موضی» و از طریق مجموعهٔ رفتارهای ایدئولوژیک متعدد مذکور آغاز می‌شود. چنان‌که برداشت می‌شود، برقراری رابطهٔ اجتماعی با اعمال قدرت یک‌سویه و از طریق «ابن موضی» در جهت هدایت و هم‌سویی مریم با اغراض خود شروع می‌شود. البته باید گفت مجموعهٔ کنش‌های احساسی و رفتاری، در قالب الگوی روایی «گذرایی» و از طریق تثبیت رابطهٔ قدرت و ایدئولوژی مورد نظر کرس مطرح می‌شود. کرس بر تأثیر قدرت در باورها و اندیشه‌های سیاسی و اجتماعی تأکید دارد؛ چراکه «کنش‌ها و واکنش‌های کنشگران اجتماعی، برابند موقعیت اجتماعی و نوع روابط قدرتی است که بین کنشگران جاری است» (کنعانی و انتظاری، ۱۴۰۱، ش. ص ۲۲۵). این مسئله در نمونه‌های موردی گفتمان حاضر نیز درخور بحث است.

«أَنْتَ لَمْ تَفْهَمْ... كَيْفَ أَشْرَحَ لَكَ؟!... يَسْوَدُ وَجْهَ الْفَتَى، يَحْمَرُّ وَجْهَ الْفَتَاةِ. يَرْفَعُ رَأْسَهُ الْغَانِمُ... يَزْفِرُ زَفْرَاتٍ مُتَقَطَّعَةً مُتَشَكِّكَةً... يَتَبَدَّلُ سَوَادُ وَجْهِهِ إِحْمَرَارًا... يُشَبِّكُ يَدَيْهِ عَلَى سَاقَيْنِ يَنْصَبُّهَا أَمَامَهُ... يُثَبِّتُ نَظْرَهُ فِي الْجِدَارِ الْبَعِيدِ» (الفاران، ۲۰۲۱، ص ۳۹).

در این جریان کلامی نیز روند گفتمانی میان پسر موضی «ابن موضی»، دختر وی «أبْنَةُ مَوْضِي» و مریم در قالب حالت‌های احساسی و به مثابهٔ آن فرایندهای رفتاری تبیین‌پذیر است. از آنجایی‌که «سبک‌ها، قالب‌ها و به‌نوعی ژانرها متأثر از قدرت اجتماعی در ارزش‌گذاری آن‌هاست؛ خود بازتاب‌کننده و عامل واقعیت‌یابی و شکل‌گیری روابط اجتماعی هستند» (Kress, 2010: 138). جریان کلامی میان پسر موضی، دختر موضی و مریم با حالت‌های احساسی «سرخ و سیاهی صورت: سواد وجه؛ حمر وجه» به‌عنوان نمودی از دگرگونی حالت روحی پسر موضی، نحوهٔ بالا بردن سر ازسوی وی «الغانم»، تغییر چهره از سیاهی به سرخی و نیز نوع نگاه کردن به صورت خیره شدن در قالب گفتمانی «يُثَبِّتُ نَظْرَهُ فِي الْجِدَارِ الْبَعِيدِ» ازجانب پسر موضی در تعامل و تقابل با دو عامل دیگر، مجموعهٔ روابط اجتماعی و کلامی را شکل می‌دهد که میان کنشگر و کنش‌پذیر حاکم است. برقراری این نوع رابطهٔ اجتماعی و کلامی، مدلول

تأثیرپذیری عامل منفعل «ابن موصی» از عامل قدرت «ابنه موصی و مریم» است. در این تأثیرپذیری، عوامل قدرت با مفهوم نفهمیدن موضوع ازسوی ابن موصی درصدد نفوذ و اعمال قدرت بر او هستند. به مثابه این نوع رفتار، ابن موصی حالت‌های روانی را در قالب‌های رفتاری نمایان می‌سازد. مجموعه اعمال قدرت و رفتارهای ایدئولوژیک مطلقاً یک‌جانبه و در جهت هم‌سو کردن ابن موصی صورت پذیرفته است. باید گفت نوع رابطه به‌عنوان الگوی روایی بر عاملیت یک طرف (رفتارهای پسر) متمرکز بوده است و این نشان از ناگذر بودن الگوی روایی حاضر دارد.

«يُلمَحُ رَضَهُ مَسْلُوخَةً فِي سَاقِهَا... يَتَحَسَّسُ الْمَوْضِعَ بِحَذَرٍ: إِنَّكَسَرَتْ؟ تَضْرِبُ يَدَهُ لِتَبْعِدَهَا: أَسْلَمَنِي اللَّهُ يَا مَلْعُون!» (الفاران، ۲۰۲۱م، ص ۵۲).

در ادامه جریان ارتباطی میان مریم و پسر موصی، شاهد برقراری نوعی رابطه قیاسی و تشبیهی میان کنشگر و کنش‌پذیر در چهارچوب گفتمانی هستیم. تثبیت این الگو در قالب گفتمانی «تَضْرِبُ يَدَهُ لِتَبْعِدَهَا: أَسْلَمَنِي اللَّهُ يَا مَلْعُون» و از طریق نمود استعاره‌ی میسر شده است. مریم به‌عنوان کنشگر در تعامل با آن پسر، به‌واسطه بیان «یا ملعون» ضمن اینکه نوع رفتار خود را بازتاب داده، بحث نمادین و برجسته‌سازی را در ساختمان گفتمانی ایجاد کرده است. از آنجایی که بحث نمادین حاضر متضمن مفهوم قیاسی و تمثیلی است، می‌تواند بستر نشانه‌شناسی اجتماعی را در قالب کنش‌های بازنمودی فراهم آورد. در واقع محتوای قیاسی گزاره زبانی حاضر، از انعکاس ویژگی‌های پدیده‌ای مربوط به کنشگر زبانی و در چهارچوب قدرت میسر می‌شود. مفهوم قدرت ازسوی عامل تأثیرگذار «مریم» در قالب گزاره نفرینی و در قبال ابن موصی معنا پیدا می‌کند. عامل منفعل «ابن موصی» بنابر مجموعه رفتارهای خود حق انتخابی در تأیید اعمال خود و دسترسی به قدرت اظهار آن ندارد و آماده پذیرفتن تبعات آن است.

۲-۲-۲. فرانش تعاملی

در فرانش تعاملی احساسات عاملان زبانی در ارتباط با یکدیگر و در قالب وجوه کارکردی سخن (نوع پیشنهادی، امری، پرسشی، قضاوت‌های نهفته و...) ارزیابی می‌شود؛ لذا فرایندهای کلامی و رابطه‌ای در این بستر بازبینی می‌شود. با چنین تفسیری، باید گفت که صورت‌های زبانی مناسب با برخوردهای اجتماعی، معنا و مفهوم واقعی خود را می‌گیرند:

«لَا يَسْبَهُانِ الصَّغِيرَيْنِ اللَّذَيْنِ رَأَتْهُمَا مَرَّاتٍ قَلِيلَةٍ قَبْلَ سَنَوَاتٍ... يُوشِشُهَا «كَذَّابَانِ... وَ سَيَقْتُلَانِيكَ» تُنْقَلُ بَصَرَهَا بَيْنَ وَجْهَيْنِ «أَمَا قُلْتُ لَكَ إِنَّ اللَّهَ سَيُعَاقِبُكَ» (الفارن، ۲۰۲۱، ص ۱۹).

در جریان گفتمانی حاضر، بارقه‌هایی از نشانه‌های معنایی در چهارچوب وجوه توصیه‌ای و ساختارهای قضاوتی در جهت برقراری تعامل دوسویه میان «ابن موصی» و مریم ظهور می‌یابد. «ابن موصی» با بیان گزاره زبانی «كَذَّابَانِ... وَ سَيَقْتُلَانِيكَ» به نوعی به توصیه و امر مریم در قبال تعامل او با کنشگران فرعی دیگری پردازد که در گذشته، او با آن‌ها در ارتباط بوده است. در ادامه این جریان ارتباطی «ابن موصی» در ارتباط با مریم، برای تصدیق گفتار پیشین خود، با استمداد از وجه قضاوت نهفته‌ای در قالب گفتمانی «أَمَا قُلْتُ لَكَ إِنَّ اللَّهَ سَيُعَاقِبُكَ» به نتیجه‌گیری کلی رسیده است. وجوه توصیه‌ای موجود در بافت ارتباطی حاضر، نشان از حاکمیت مفهوم قدرت در گفتار شخصیت عامل، همچنین رفتار ایدئولوژیک «ابن موصی» دارد. شخصیت حاضر با کاربست مشخصه قدرت در ساختار ارتباطی خود، عامل منفعل «مریم» را خطاب قرار می‌دهد و او را از عتاب عملی که در نهایت منجر به پذیرفتن تبعات آن می‌شود، باز می‌دارد.

«تَتَرَحَّمُ عَلَى جَدَّتِهَا... يُخْبِرُهَا أَنَّهُ بَدَأَ يَسْتَعِيدُ قَلِيلًا ذَكْرِيَاةَ عَنِ الْبَيْتِ... تَسْأَلُهُ: أُنَامَ عِنْدَ خَالَتِي؟ أَمْ فِي غُرْفَةِ جَدَّتِي؟ يَنْظُرُ جِهَةً حَجَرَةَ الْخَالَةِ... يَسْتَدِيرُ بِسُرْعَةٍ نَامِي فِي غُرْفَةِ جَدَّتِي... أَفْضَلَ» (الفارن، ۲۰۲۱، ص ۲۱).

در ادامه جریان ارتباطی میان «ابن موصی» و مریم، کنش و فعل به مفهوم گفتن در قالب نوع پرسشی پیشنهادی و در ادامه آن برای پاسخ‌گویی به پرسش، نوع قضاوت نهفته معنا پیدا می‌کند. مفهوم گفتن در قالب نوع پرسشی و پیشنهادی از نظام ارتباطی «تَسْأَلُهُ: أُنَامَ عِنْدَ خَالَتِي؟ أَمْ فِي غُرْفَةِ جَدَّتِي؟» نمایان می‌شود و در این نظام ارتباطی، مریم وجه پیشنهادی و انتخابی را با ارائه دو پرسش از پسر موصی «اینکه خوابیدن در نزد خاله بهتر است یا مادر بزرگ؟» ایجاد می‌کند. با ارائه اطلاعات در وجه پرسشی و پیشنهادی از سوی مریم، آن پسر بر اتاق مادر بزرگش ارجحیت می‌دهد. انتخاب صریح و ارجح دانستن اتاق مادر بزرگ از سوی پسر (ابن موصی) ضمن اینکه نشان از وجود مشخصه قدرت در بافت کلامی او دارد، وجه قضاوتی را در بافتار ارتباطی آشکار می‌کند. اختیار در انتخاب، بیان صریح و تأکید بر قدرت انتخاب، همه از وجوه نشانه‌شناختی است که «ابن موصی» در تعامل با «مریم» آن را تصریح می‌کند.

«مَتَأَكِّدْ؟ قَالَتْ إِنَّ الْجَمِيعَ فَطَنُوا لِتَغْيِيرِ حَالِهَا... خَالَتِي مَا فِيهَا شَكٌّ... وَ كَيْفَ تَكُونُ صَدِيقَةً وَ هَذَا كَلَامُهَا؟!» (الفاران، ۲۰۲۱م، ص ۳۴).

از دیگر نمونه‌های موردی فرانش تعاملی، جریان ارتباطی میان مریم و خاله اوست. این جریان ارتباطی از بستر گفتمانی حاضر با نشانه‌های معنایی «مَتَأَكِّدْ؟... خَالَتِي مَا فِيهَا شَكٌّ... وَ كَيْفَ تَكُونُ صَدِيقَةً وَ هَذَا كَلَامُهَا؟!» نمایان می‌شود. از بستر گفتمانی حاضر برداشت می‌شود که ارائه اطلاعات در چهارچوب گفتمانی ازسوی مریم با وجوه تأکیدی و قضاوتی صورت پذیرفته است.

در این بافت زبانی، مفهوم و معنای گفتمانی میان مریم و خاله او ازطریق تأکید الگوواره پرسشی پیشین با گزاره «مَتَأَكِّدْ؟...» نمود پیدا می‌کند؛ بدین صورت که مریم برای اثبات مصداق زبانی خود درباره دخترک (ابنة موصی) در جمله‌واره‌های پیشین از وجه تأکیدی به صورت «خَالَتِي مَا فِيهَا شَكٌّ» و در ادامه از وجه قضاوتی «وَ كَيْفَ تَكُونُ صَدِيقَةً وَ هَذَا كَلَامُهَا؟!» استفاده می‌کند. بحث مهم دیگری که از شالوده وجوه تأکیدی و قضاوتی حاضر برداشت می‌شود، کاربرد نقش قدرت در ببحوثة رفتارهای ایدئولوژیک است. مریم مقدمه رفتار ایدئولوژیک را با بیان مفهوم استفهام انکاری «وَ كَيْفَ تَكُونُ صَدِيقَةً وَ هَذَا كَلَامُهَا؟!» شروع می‌کند. در واقع، غرض کنشگر غالب (مریم) تحریک‌پذیری شخص منفعل روایت «خاله او» در پذیرش حقیقت غالبی است که به باور مریم باید مورد تأکید قرار بگیرد. چنین برداشت و رفتاری ازسوی مریم، آغازگر نقش مفهوم قدرت و اعمال نفوذ بر شخصیت منفعل روایت است.

«قَالَتْ إِنِّي سَأُخَبِّئُهَا... أَعْتَقِدُ أَنِّي سَأُكْرِهُهَا... يَجِبُ أَنْ تَسْتَحْمِي يَا خَالَةُ... أَعْرِفُ أَنَّكَ لَا تَحُبِّينَ... سَتَأْتِي أُمُّ الْعُرُوسِ وَ أَهْلُهَا بَعْدَ أَنْ يَتِمَّ الْبِنَاءُ» (الفاران، ۲۰۲۱م، ص ۷۳).

شاکله گفتمانی حاضر را جریان ارتباطی میان مریم و خاله او شکل می‌دهد. در این فرایند تعاملی نیز نمونه‌هایی از وجوه کارکردی زبان (وجه دستوری و قضاوتی) را شاهد هستیم. وجه دستوری زبان به‌عنوان نشانه معنایی نخست این مجموعه گفتمانی از گزاره «يَجِبُ أَنْ تَسْتَحْمِي يَا خَالَةُ» برداشت می‌شود. در این گزاره زبانی، مریم خاله خود را با حالت دستوری و اجباری بر دوش گرفتن (حمام کردن) پیش از آمدن اقوام عروس که از آن نفرت دارند، هدایت می‌کند. در واقع، این نوع رفتار «اجبار و دستور» و انتظار مریم بر پذیرش حقیقت «منفی بودن اقوام عروس» ازسوی خاله، ضمن جاری بودن رفتار ایدئولوژیک دلالتی بر سلطه مشخصه قدرت بر شخص منفعل روایت (خاله مریم) دارد. ازسوی دیگر،

این حالت تنفر و انزجار در تلفیق با وجه قضاوتیِ مریم به عنوان کنشگر اصلی جریان ارتباطی ظهور می‌یابد. چنان‌که پیداست، گفته‌پرداز سخن، با بیان گزاره «أعرف أنك لا تحبين» ضمن اینکه نمود قضاوتی خود را آشکار می‌کند، بر این مسئله تأکید می‌کند که می‌داند خود خاله هم از آن عروس نفرت دارد.

۲-۳. فرانقش ترکیبی

در فرانقش ترکیبی، نحوه کاربست عناصر زبانی در قالب تعاملات فردی و فرایندهای رفتاری در یک کل معنادار مطرح می‌شود؛ لذا ارزیابی مفاهیم فرانقش‌های بازنمودی و بینافردی در تعامل دوسویه با یکدیگر اهمیت می‌یابد:

«عَادَ يَفْتَرِبُ خُطْوَةً: عَظُمُ اللهُ أَجْرَكَ! تَنَكَّمُشُ مَرِيْمُ وَ هِيَ تَرُدُّ: أَجْرُنَا وَ أَجْرُكُمْ! تَسْحَبُ نَفْسَهَا عَنْ أَطْرَافِ الْفَتَاءِ الْمُتَعَرِّقَةِ: عِيَالُ مَوْضِي!! الْوَادِي؟!» (الفارن، ۲۰۲۱، ص ۱۹).

الگوی گفتمانی حاضر با مجموعه حالت‌های رفتاری و وجوه تعاملی، به صورت تلفیقی میان مریم به عنوان کنشگر اصلی جریان ارتباطی و «ابن موضی» به عنوان کنشگر فرعی این جریان ایجاد شده است. «در جریان گفتمانی به کارگیری مجموعه‌ای از الگوهای زبانی، کلامی و ارتباطی که هر کدام کارکرد خاصی دارند و در برقراری ارتباط با دیگران و تبادل احساسات، عقاید و نظرات نقش زیادی را دارند» (مطلق، ۲۰۱۲، ص ۳۹)؛ لذا کاربست این الگوهای زبانی در جریان‌های ارتباطی، شاکله اصلی ارتباط و تعامل را فراهم می‌سازد. این مسئله نیز در جریان ارتباطی حاضر نمود می‌یابد. یکی از الگوواره‌های زبانی، گزاره «عَادَ يَفْتَرِبُ خُطْوَةً: عَظُمُ اللهُ أَجْرَكَ» است. گفتمان با نوع حرکت «گام به گام برداشتن» آن پسر به مثابه رفتار جسمانی شروع شده است. در ادامه با حالت دعایی «عَظُمُ اللهُ أَجْرَكَ» مریم را دعا می‌کند و تحیت می‌فرستد.

مریم نیز در واکنش به مجموعه حالت‌های رفتاری و وجوه کاربستی پسر موضی در تعامل با خود، از مجموعه حالت‌ها و وجوه کاربستی زبان استفاده کرده است. مریم در واکنش به عمل وی چند قدمی عقب می‌رود. حالت رفتاری مریم به عنوان نمودهای فرایند بازنمودی از گزاره زبانی «تَنَكَّمُشُ مَرِيْمُ وَ هِيَ تَرُدُّ» برداشت می‌شود. در این میان مریم نیز با کاربرد وجه انگیزشی و به صورت تحیبی، آن پسر را با گزاره زبانی «أَجْرُنَا وَ أَجْرُكُمْ» خطاب قرار می‌دهد و به نوع فعل و کنش «ابن موضی» پاسخ می‌دهد. مجموعه رفتارهای دوسویه ایدئولوژیک «نحوه راه رفتن از جانب ابن موضی و نحوه بازگشت و عقب

رفتن ازسوی مریم» نشان از وجود دو عامل تأثیرگذار بر یکدیگر است. هر دو طرف، بنابر قدرتی که دارند، سعی در سلطه‌گری و تسلط بر یکدیگر دارند و این مسئله نقش قدرت را در گفتمان حاضر بیش از پیش نشان می‌دهد.

«تَسَبَّرَهَا الضَّيْفَةُ بَعِينِينَ ضَيْقَتَيْنِ... تَمِيلُ عَلَيْهَا: يَبْدُو أَنَّكَ لَمْ تَعْرِفِي... كَيْفَ سَأَفْهَمُكَ؟! أُنَا نَفْسِي لَمْ أَعِ أَوَّلَ الْأَمْرِ» (الفاران، ۲۰۲۱، ص ۳۲).

در این جریان ارتباطی میان مریم و «ابنه موصی» وجود دو الگوواره ارتباطی دال بر نوع فرانش ترکیبی دارد. چهارچوب نخست با گزاره «تمیلُ علیها» شروع می‌شود. از آنجایی که «علاق و رفتارهای خود افراد حاضر در جریان ارتباطی منجر به بازتولید محیط پیرامونی آن افراد می‌شود» (Kress, 2010: 149)، در این گزاره زبانی، مریم با رفتار جسمانی (خم شدن و متمایل شدن به طرف دخترک) ضمن شروع ارتباط خود با او، فضای گفتمانی را در محیط پیرامونی خود با آن دخترک ایجاد می‌کند. سرآغاز این ارتباط با نوع رفتار جسمانی به مثابه رفتار ایدئولوژیک و در تلفیق با مشخصه قدرت شکل می‌گیرد. مفهوم قدرت به صورت یک‌سویه و ازسوی مریم در قبال «ابنه موصی» ظهور می‌یابد. به نظر می‌رسد هدف مریم از اعمال نفوذ و قدرت، تلاش برای معرفی خود به دختر جوان بوده است. با ایجاد کنش رفتاری ازسوی مریم، وی دخترک را در قالب گزاره گفتمانی «یبدو أَنَّكَ لَمْ تَعْرِفِي... كَيْفَ سَأَفْهَمُكَ?!» و با وجوه قضاوتی و پرسشی خطاب قرار می‌دهد. تلفیق حالت‌های رفتاری و وجوه خطابی کلام نشان از کاربست فرانش ترکیبی دارد.

«لَمَّاذَا تَضَرَّبَهُمْ؟! يَعْتَرِضُ مَقْرَباً وَجْهاً أَحْمَرَمِنْ وَجْهِ أَخْتِهِ: لَا يَهُمُّ... لَا يَهُمُّ السَّبَبُ. إِنْ كُنْتَ تَضَرِّبِينَ صَغَاراً لَيْسُوا عِيَالَكَ» (الفاران، ۲۰۲۱، ص ۴۰).

در گفتمان حاضر که میان مریم و «ابن موصی» روی داده است، شاکله اصلی جریان ارتباطی با وجود تلفیقی فرایندهای رفتاری و وجوه تعاملی میان ابن موصی و مریم شکل می‌یابد. در این بررسی، رفتار اعتراضی پسر از گزاره زبانی «يَعْتَرِضُ مَقْرَباً وَجْهاً أَحْمَرَمِنْ وَجْهِ أَخْتِهِ» برداشت می‌شود. آن پسر با توجه به گذشته خود و در واکنش به پرسشی که از او در جهت چرایی رفتار خشونت‌آمیز او (زدوخورد) شده است، خشمگین شده و حالت اعتراضی خود را با برافروختن چهره نمایان می‌سازد. شدت این برافروختگی به حدی است که سرخی چهره جوان «موصی» بیش از حد آشکار می‌شود.

نوع رفتار، شدت و میزان آن ازسوی جوان به عنوان مجموعه رفتارهای ایدئولوژیک برخاسته از مفهوم قدرت در مجاورت های فیزیکی شناخته می شود. مشخصه قدرت منتج از پرسش نامطلوب مورد نظر ظهور یافته است و آن جوان در پاسخ به این پرسش، با اعمال قدرت یک طرفه، درجه و میزان خشم خود را نشان داده است. ازسوی دیگر، این نوع از حالت های رفتاری جوان قیاسی از فرانش های بازمودی شناخته می شود. همچنین وجود چنین حالت های رفتاری در بستر گفتمانی روابط و تعاملات اجتماعی را به میزان قابل توجهی منسجم می سازد.

در ادامه تحلیل چهارچوب گفتمانی حاضر، ضمن اینکه نمودهای فرانش بازمودی تالو می یابد، وجوه تعاملی نقش خود را بازمی یابد. پسر پس از خشمگین شدن و بیان اعتراض خود، مریم را خطاب قرار می دهد و با بیان گزاره «لا یهم... لا یهم السبب» بر تأکید می کند که اتفاقی نیفتاده است. این وجه تأکیدی بر اینکه اتفاقی نیفتاده، دال بر فرانش تعاملی دارد.

«تدخلُ البنتُ المطبخَ و یُلحِقُها بِاستفهامٍ قلقٍ: هل أخرجتِکِ بینهنَّ؟ تهزُّ رأسها نفیاً... تردفُ بِإحباطٍ: لکنها کانت هادئةً... لم تُشارك فی الحدیث. یدو أُنکِ میالهُ لتصدیق ما قالتهُ الخبیثَةُ عنها» (الفاران، ۲۰۲۱م، ص ۴۹).

در این جریان ارتباطی نیز کنش های برخاسته از رفتار دخترک در قالب «تکان دادن سر در جهت نفی یک عمل و پاسخ دادن با حالت مأیوسانه: تهز راس نفیاً و تردف باحباط» و در تعامل با مریم ظهور می یابد. این رفتار جسمانی دخترک، به مثابه نوعی رفتار ایدئولوژیک، زمانی نقش خود را در بستر گفتمانی می یابد که با قالب های کارکردی سخن تلفیق یابد. چنین تلفیقی نمودی از کاربست نقش قدرت در جریان ارتباطی را دارد؛ بدین صورت که مفهوم قدرت میان مریم و دختر جوان «ابنة موصی» رابطه دوسویه ای را ایجاد می کند که هرکدام از کنشگران جریان ارتباطی نقش فعال و تأثیرگذاری را در بافت ارتباطی ایفا می کنند. ازسوی دیگر، آنچه مشخص است وجوه قضاوتی به عنوان قالب های کارکردی سخن بستر تعاملی را فراهم می سازد. این وجوه قضاوتی در قالب گزاره های زبانی «کانت هادئة... یدو أُنکِ میالهُ لتصدیق ما قالتهُ الخبیثَةُ عنها» تحلیل می شوند. تلفیق و ترکیب بندی چندوجهی نمودهای رفتاری و قالب های کارکردی ارتباط، اعتبار ارزیابی فرانش های ترکیبی را در چهارچوب گفتمانی حاضر نشان می دهد.

۳. نتیجه

با بررسی نشانه‌های معنایی در ساختارهای گفتمان‌مدار رمان حجره به قلم امل ناصر الفاران (۲۰۲۱م) براساس مؤلفه‌های اجتماعی کرس نتایج زیر به دست آمده است:

آنچه در منظومه گفتمانی رمان حاضر برداشت می‌شود، این است که کنشگران اصلی و فرعی جریان ارتباطی سعی دارند کنش‌های گفتمانی و زبانی خود را با ساحت‌های سیاسی و اجتماعی پیوند بزنند و در سطح وسیع‌تری نقش قدرت و ایدئولوژی را به تصویر بکشند. در تمام نمونه‌های موردی، آنچه بیشتر به چشم می‌خورد، رگه‌هایی از قدرت و اعمال نفوذ در رفتارهای سیاسی و اجتماعی عاملان ارتباطی است.

در هریک از این جریان‌های ارتباطی، هرکدام از کنشگران به منظور حفظ قدرت و تسلط بر عامل زبانی دیگری، سعی می‌کنند فضای گفتمانی را به گونه‌ای ترسیم کنند که متناسب با فرایندها، اوضاع، احوال و... خود باشد؛ این تصور نشانگر ارجحیت منابع کلامی و منافع قدرتی آن‌هاست. تأثیرگذاری و قدرت شخص اول روایت «مریم» به عنوان کنشگر غالب در مقایسه سایر کنشگران ناآشنا به میزان چشمگیری مورد بحث است. در اغلب جریان‌های ارتباطی نموده‌های ترغیب، اجبار، تحریک‌پذیری، خشم و... مشخصه‌های بارزی قدرت شناخته می‌شوند که در بیشتر موارد مریم درصدد هدایت کنشگر منفعل روایت به اغراض و اهداف خود است.

در تمام نمونه‌ها، فرایندهای کلامی با مؤلفه‌های فرانقشی و با فراوانی الگوهای رفتاری (جسمانی عاطفی) و مطابق قالب‌ها و وجوه تعاملی ایجاد می‌شود و این مسئله بستر گفتمانی را فراهم می‌آورد. این تطبیق ترکیب‌بندی چندوجهی، نشانه‌های معنایی مورد نظر کرس را در شالوده گفتمانی نمایان می‌سازد. هریک از این نشانه‌ها در ارتباط با نشانه دیگر در قالب مجموعه‌های پیچیده زبانی معنا و مفهوم گفتمانی را ایجاد می‌کنند. این رابطه سلسله‌وار همان مفهوم ترکیب‌بندی چندوجهی را می‌رساند.

بیشترین میزان درک مفاهیم گفتمانی در تلفیق نشانه‌های معنایی را می‌توان از تحلیل فرانقش‌های ترکیبی دریافت کرد. هرکدام از فرانقش‌های بازنمودی و تعاملی در دریافت مفاهیم گفتمانی مؤثر هستند؛ اما محدودیت‌هایی نیز دارند. باید گفت در فرانقش‌های ترکیبی، تحلیل متقارن و ترکیب چندوجهی

نمونه‌های فرانش بازنمودی با مؤلفه‌های وجوه تعاملی می‌توان سمت‌وسوی جدیدی را از ارزیابی مفاهیم گفتمانی مورد نظر ایجاد کرد.

منابع

بکار، سعید. (۲۰۱۱م). *الخطاب الإخباری و السلطه: مقاربه تحليلیه نقديّه*. رساله الماجستير. كلية الآداب والعلوم الانسانية. جامعة ابن زهر.

کریس، غونتر. (۲۰۰۷م). «البنی الأیدئولوجیة فی الخطاب»؛ ترجمه عادل الثامری، *مجلة علامات*. ع ۲۸، ص ۱۳۶ - ۱۴۱. URL: <https://search.mandumah.com/Record/416825>

مطلق، سارة. (۲۰۱۲م). *مهارات الاتصال*. تبوك: جامعة تبوك.

ناصر الفارن، أمل. (۲۰۲۱م). *رواية الحُجرة*. الدمام: أثر.

هویی، مایکل. (۲۰۰۹م). *التفاعل النصي: مقدمة لتحليل الخطاب المكتوب*. ترجمة ناصر بن عبدالله بن غالي. الرياض: جامعة الملك سعود.

آقاگل‌زاده، فردوس. (۱۳۹۴ه.ش). *تحليل گفتمان/انتقادی*. چ ۳. تهران: علمی و فرهنگی.

تامس، برانن. (۱۴۰۱ه.ش). *روایت: مفاهیم بنیادی و روش‌های تحلیل*. ترجمه حسین پاینده. چ ۳. تهران: مروارید.

جلائی، مریم؛ و دیگران. (۱۴۰۱ه.ش). «دراسة سيميولوجية لصور الكتب العربية للمرحلة الثانوية الأولى في المدارس الایرانية (تركيزاً على نظرية کریس وفان لیوین)»؛ *فصلنامه علمی لسان مبین*، س ۱۴، ش ۴۹، ص ۴۳ - ۶۷. DOI: <https://doi.org/10.30479/lm.2022.16061.3282>

حق‌پرست، لیلا. (۱۳۹۱ه.ش). «شیوه‌های تصویرسازی کارگزاران اجتماعی در داستان بهمن از شاهنامه و بهمن‌نامه (براساس مؤلفه‌های جامعه‌شناختی معنایی در تحلیل گفتمان)». *فصلنامه پژوهش‌های زبان و ادبیات تطبیقی*. س ۳، ش ۲، ص ۴۵-۶۲. URL: <http://lrr.modares.ac.ir/article-14-3705-fa.html>

سجودی، فرزاد. (۱۳۸۷ه.ش). *نشانه‌شناسی کاربردی*. تهران: علم.

سلیمی، علی؛ و سمیه نادری. (۱۳۹۶ه.ش). «خوانش ساختار بازنمودی قرآن براساس رویکرد نقش‌گرا (مطالعه موردپژوهانه: سوره طها)». *فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های ادبی قرآنی*. س ۵، ش ۱، ص ۱۲۹ - ۱۴۹. DOI: 20.1001.1.23452234.1396.5.1.6.0

کرس، گونتر. (۱۳۹۷ه.ش). *نشانه‌شناسی اجتماعی از نظریه تا کاربرد: بازنمود چندوجهی رویکرد نشانه‌شناسی اجتماعی به موضوع ارتباط در عصر حاضر*. ترجمه سجاد کبگانی و رحمان صحرارگرد. چ ۴. تهران: مارلیک.

کنعانی، ابراهیم؛ و صفورا انتظاری. (۱۴۰۱ه.ش). «تحلیل گفتمان انتقادی رمان رویای تبت بر پایه الگوی ون لیوون». *مجله علمی مطالعات زبانی و بلاغی*. س ۱۳. ش ۲۹. ص ۲۱۹ - ۲۴۰.

DOI: 10.22075/jlrs.2021.23461.191

ولی‌زاده، سبا. (۱۳۹۴ه.ش). «بررسی معنی‌شناختی و نشانه‌شناختی ساختارهای گفتمان‌مدار (در تبلیغات بیل‌بورد در سطح شهر شیراز با رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی)». *گردهمایی سراسری انجمن ترویج زبان و ادب فارسی ایران*. گیلان: ایران.

هالیدی، مایکل؛ و رقیه حسن. (۱۳۹۵ه.ش). *زبان، بافت و متن: جنبه‌هایی از زبان در چشم‌اندازی اجتماعی نشانه‌شناختی*. ترجمه مجتبی منشی‌زاده و طاهره ایشانی. چ ۲. تهران: انتشارات علمی.

Kress, G (2010). "Multimodality: a social semiotic approach to contemporary communication" London: Routledge.

Kress, G., Van leeuwen, T., (1996). *Reading images: the Grammar of Visual Design*, London: Routledge.

Kress, G., Hodge, R., (1985). *Discourse, Text, Readers and the Pro-nuclear Argument*. In: Chilton, P., (eds.).

Van Leeuwen, T (2005). *Introducing Social Semiotics*, London: Routledge.

Reference

Bakkar, S. (2011). The news discourse and power: an analytical-critical approach, research for obtaining a master's degree in Arabic language and literature, Agadir: Ibn Zohr University, Faculty of Arts and Human Sciences. [In Arabic].

Hooey, M. (2009). Textual interaction: an introduction to written discourse analysis; Translated by Nasser bin Abdullah bin Ghali, Riyadh: Scientific Publishing and Press, King Saud University. [In Arabic].

Kress, G. (2007). Ideological Structures in Discourse; (Thamari Trans.), Signs Journal, Issue 28, pp. 136-141. [In Arabic] URL: <https://search.mandumah.com/Record/416825> [In Arabic].

Motlagh, S. (2012). Communication skills, Tabuk: University of Tabuk, Saudi Arabia. [In Arabic].

Nasser Al-Farran, A. (2021). Chamber (al-Hujra), Al-Dammam: The Center for Publishing and Distribution. [In Arabic].

Aghgolzadeh, F. (2015). Critical discourse analysis, third edition, Tehran: Scientific and Cultural Publishing Company. [In Persian].

Aghaeinezhad, Behnam. Jalaei, Maryam. Sayyadi Nejad, Rooh- Allah. (2022). Analysis of the content of Arabic textbooks images of first grade of high school according to social semiotics , Vol. 14, New Series, No.49, Autumn 2022: pages:43-67. DOI: <https://doi.org/10.30479/lm.2022.16061.3282> . [In Persian].

Haghparsat L. The Representation of Social Actors in the Story of Bahman's Vengeance Seeking from Shahnama and Bahmanama (Based on the Socio-semantic Elements in Critical Discourse Analysis). LRR 2012; 3 (2) :1-27. URL: <http://lrr.modares.ac.ir/article-14-3705-fa.html> [In Persian].

Haliday, M & Ruqaiya, H. (1989). Language, Context, and Text: Aspects of Language in a Social- Semiotic Prespective. London: Oxford University Press. [In Persian].

Kanani, Ebrahim. Entezari, Safoora. (2022). Critical discourse analysis of Farbia Wafi's Tibetan Dream based on the model of Theo Van Leeuwen, Vol. 13, No 29, Pages: 219-240. DOI:10.22075/jlrs.2021.23461.191 . [In Persian].

Salimi, Ali. Naderi, Somayyeh. (2017). A Reading of Qur'anic Ideational Structure based on Halliday's Systemic Functional Approach: the Case of Surah Ta-Ha, Vol. 5, No. 1, Pages: 129-149. DOR: 20.1001.1.23452234.1396.5.1.6.0_ [In Persian].

Sojoodi, F. (2008). Applied Semiotics. Tehran: Elm Publication.

Thomas, B. (2022). Narrative: basic concepts and methods of analysis; Translated by Hossein Payandeh, third edition, Tehran: Morvarid Publications. [In Persian].

Valizadeh, S. (2016). Semio -Semantic Study of Discourse Structures on Billboard Advertising in Shiraz on the Base of CDA, The 10th International Conference for the Promotion of Persian Language and Literature, Ardabil, Iran. [In Persian].

التوزيع الأوركسترالي المتعدد الأبعاد في إعادة ظهور مظاهر دلالية في البنيات الخطابية في رواية الحجرة وفق

نظرية غانثر كريس في السيميائية الاجتماعية

علي صياداني^۱، يزدان حيدرپور مرند^۲

^۱ أستاذ مشارك في قسم اللغة العربية وآدابها، جامعة الشهيد مدني بأذربيجان، تبريز، إيران.

^۲ الماجستير في قسم الترجمة للغة العربية، جامعة الشهيد مدني بأذربيجان، تبريز، إيران.

معلومات المقالة	الملخص
نوع المادة:	البنيات الخطابية في تعبير عام تتكون من العناصر والعلامات الدلالية. هذه العلامات تثر على مفاهيمها عبر مجموعة من التصرفات والتفاعلات. وهذا المستوى يظهر مفهوم تراكيب متعدد الأبعاد في الخطاب عرفها غانثر كريس بشكل إبداعي. كريس يعتقد أن دراسة الخطاب بحاجة إلى دراسة ثلاثة عناصر وظيفية (تمثيلي وتفاعلي ومزجي) بشكل دقيق وفي وظيفة تمثيلية المتكلم يهتم بالنماذج المادية والذهنية والسلوكية والوجوه التفاعلية تظهر قوالب وظيفية والوظيفة المزجية تظهر الحالة المزجية بين عناصر السرد مع الوجوه التفاعلية. هذه الدراسة تستخدم المنهج الوصفي التحليلي لدراسة عناصر وظيفية في خطاب رواية الحجرة لأمل ناصر الفاران (۲۰۲۱) وفقاً لقدرة و الايدنولوجية. هذه الرواية يمكن دراستها وفق نظرية كريس وبعد دراسة العناصر الوظيفية المذكورة في خطاب هذه الرواية نستنتج أن إطار سردي للخطاب ينطبق مع عمليات سلوكية وشعورية في إطار مجموعات وظيفية وتقديم معلومات وجوه تفاعلية بأنواعها المختلفة (استفهامية وقضائية واقتراحية و...) في مجموعة سلوك المتكلمين.
مقالة محكمة	
تاريخ الوصول:	
۱۴۰۲/۰۱/۱۵	
تاريخ القبول:	
۱۴۰۲/۰۳/۲۷	
الكلمات المفتاحية: البنيات الخطابية، العلامات الدلالية، النماذج السردية، الوجوه التفاعلية، غانثر كريس، رواية الحجرة، أمل ناصر الفاران.	

الاقتباس: صياداني، علي؛ حيدرپور مرند، يزدان (۱۴۰۴). التوزيع الأوركسترالي المتعدد الأبعاد في إعادة ظهور مظاهر دلالية في البنيات الخطابية في رواية الحجرة وفق نظرية غانثر كريس في السيميائية الاجتماعية، فصلية لسان مبین العلمية، مقالة محكمة، السنة السابع عشرة، الدورة الجديدة، العدد الواحد و الستون، خريف ۱۴۰۴، ص ۲۷-۱.

المعرف الرقمي: 10.30479/lm.2023.18595.3523

حقوق التأليف والنشر © المؤلفون.

الناشر: جامعة الإمام الخميني (ره) الدولية.